

Scenario's in de energiediscussie

DRS. E. VAN DER HOEVEN*

Inleiding

In de schermutselingen rond het energiebeleid wordt een steeds grotere waarde toegekend aan scenario's. Daarmee hoopt men zijn „gelijk” in de discussie te kunnen „bewijzen”: indien de projectie naar de toekomst maar voldoende leuke dingen oplevert, dan wordt de uitgangspositie in de confrontatie met het publiek aanzienlijk versterkt. Zo leek het er eind vorig jaar op dat de hele maatschappelijke discussie energiebeleid (MDE) een uitgemaakte zaak zou zijn bij aanvaarding van het milieuvriendelijke scenario van het Centrum voor Energiebesparing (CE). Dit scenario zou, volgens de krantekoppen, maar liefst 500.000 extra banen opleveren.

Laten we voorop stellen dat een scenariostudie alleen zinvol is, wanneer verschillende beleidskeuzen voor de toekomst daarin op hun consequenties worden onderzocht. Uiteenlopende uitgangspunten voor verschillende toekomstbeelden zijn noodzakelijk voor een goede studie. Maar over de vraag, wat realistische keuzemogelijkheden zijn, verschilt men vaak van mening. Het vorige kabinet meende in 1978 dat 2% en 3% groei tot 2000 de onder- en bovengrens van de mogelijke en wenselijke toekomstige ontwikkeling zouden zijn. Geen erg brede marge, en de scenario-uitkomsten leken dan ook opvallend veel op elkaar. Daarentegen werd het „vergeten scenario” van Th. Potma, dat deze met het CE verder wilde uitwerken, onrealistisch geacht vanwege de veronderstelde nulgroei.

Minister Van Aardenne stond steeds vierkant achter de eigen EZ-scenario's, die vervat zijn in de *Nota Energiebeleid*, maar door de kabinetswijziging is de situatie op het Ministerie aanzienlijk veranderd. Terlouw bleek niet bereid de verantwoordelijkheid voor de scenario's van de *Nota Energiebeleid* over te nemen, ook niet in aangepaste vorm. De bijgewerkte studie is wel onlangs gepubliceerd, maar uitsluitend als „referentiescenario” waarvoor de minister geen beleidsverantwoordelijkheid wenst te dragen. Dat is begrijpelijk wanneer men alleen al kijkt naar het aantal werklozen dat in de studie verschijnt. Tege-

lijkertijd heeft de minister echter afgezien van het inbrengen van nieuwe scenario's, die zijn beleid zouden weer geven. Dit betekent dat, terwijl de vorige minister vasthield aan een door de regering ondersteund scenario in de MDE, wij nu de discussie ingaan zonder voorkeuren van de regering; de vrijblijvendheid van de discussie neemt daarmee toe.

Eigen scenario's van de stuurgroep

De stuurgroep zat na de weigering van EZ om nieuwe scenario's te maken met het probleem dat alleen het CE-scenario beschikbaar zou zijn voor de discussie. Een groep die voor eigen verantwoordelijkheid een ander scenario zou willen maken, bleek niet makkelijk te vinden. Het rondschriven van de stuurgroep naar vele maatschappelijke groeperingen om te informeren naar hun energievisie leverde weinig resultaat op, juist ook in kringen waarvan men zou mogen veronderstellen dat ze een contrasterend „groei”-scenario zouden voorstaan. De elektriciteitsbedrijven bij voorbeeld, door sommigen beschouwd als een speerpunt van de „aatomlobby”, voelden er weinig voor om hiervoor hun nek uit te steken. Hun dunk van de MDE is toch al niet zo hoog, en hun belang bij een hoge economische groei is gering. Hun antwoord op de vraag van de stuurgroep welk energiebeleid zij voorstaan zal voornamelijk in beslag worden genomen door het uitspreken van de wens tot spreiding van de brandstofinzet (lees: meer uraan en kolen).

Ook bij het VNO, dat toch bij uitstek geacht mag worden economische groei voor te staan, staat men niet te dringen om hoge scenario's te verdedigen. In de eerste plaats vindt men ook daar de korte termijn belangrijker dan de lange; dat wil zeggen dat de kwestie van de energieprijzen voor hen prioriteit heeft boven de vrij academische kwestie van economische groei tot 2000. En verder brengen hoge energiescenario's impopulaire consequenties met zich mee in de vorm van meer kolen en/of kerncentrales, waarvoor men zich niet té breed wil maken. Ook vanuit de stuurgroep bezien, zou het minder aantrekkelijk zijn de discussie

in te gaan met een scenario dat voornamelijk wordt ondersteund door het VNO, dat tot nu toe in de energiediscussie niet altijd even gelukkig heeft gepereerd. Paradoxaal is nu wel, dat een sterk industriegericht groeiscenario, dat onder het vorige kabinet zo'n brede ondersteuning leek te hebben, nu bij gebrek aan supporters in de MDE in de verdrukking dreigt te komen.

Zo is dan het besluit gevallen dat de stuurgroep zelf nog twee scenario's gaat fabriceren. Hoewel men ervan overtuigd is dat scenario's in een MDE geen zin hebben wanneer deze niet door maatschappelijke groeperingen worden ondersteund, kan nu alleen achteraf worden geprobeerd identificatie van zulke organisaties met de ontwikkelde scenario's te krijgen. In hoeverre dat zal lukken in het explosieve beleidsveld energie, is helemaal de vraag. De stuurgroep moet nu scenario's gaan opstellen zonder ruggespraak met ondersteunende groepen, waardoor iedereen later de oorzaak van onaangename uitkomsten kan wijten aan het feit dat de uitgangspunten voor het scenario niet geheel naar eigen smaak waren gekozen.

De stuurgroep zoekt het onderscheid tussen de beide toekomstbeelden in een verschil tussen hoge groei en lage groei. Het is echter de vraag of dat nog een bevredigende spreiding oplevert. Is de groeidiscussie niet al wat achterhaald? De WRR heeft bij voorbeeld al in 1980 geprobeerd scenariostudies te maken die in meer dan alleen economische parameters onderling verschillen. Aan de resultaten van die WRR-aanpak dreigt de stuurgroep nu voorbij te gaan. Hoewel de poging van de WRR niet in alle opzichten geslaagd was, lag daaraan de vruchtbare gedachte ten grondslag dat toekomstbeelden van mensen sterk verschillen afhankelijk van de rol die ze aan technologie toekennen. In een samenleving die vertrouwt op technologische oplossingen voor haar problemen, zullen technische innovaties snel worden gezocht en ook eerder aanvaard; het is mogelijk dat daaruit groeisectoren voortkomen en dat daarmee ook langs technische weg een grote verhoging van de doelmatigheid in energie- en materiaalverbruik wordt bereikt. In een samenleving die meer vertrouwt op sociale oplossingen voor haar problemen zullen meer sociale innovaties voorkomen, maar de technische verfijning van bij voorbeeld energiebesparing zal kleiner zijn. Dergelijke verschillen in uitgangspunten zullen van grote invloed zijn op het aanvaarden van de uiteenlopende scenario's door het publiek. Het zou daarom bedenkelijk zijn, wanneer deze nu snel na een smalle discussie in de boezem van de stuurgroep zou worden vastgesteld.

*De auteur is directeur van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66. Hij schrijft dit artikel op persoonlijke titel.

Het CE-scenario

De 500.000 banen van het CE-scenario hebben uiteraard een belangrijke, en ook al misbruikte, propagandistische waarde. Misbruikt, omdat ze niet primair samenhangen met de energie-aspecten van het scenario, maar met het algemene maatschappijbeeld van de ondersteunende milieu-organisaties. Het gegeven blijft daarmee zeer belangwekkend, maar zegt bij voorbeeld niets over de wenselijkheid van het winnen van Amelandergas. De werkgelegenheid komt namelijk voort uit het modelmatig stopzetten van de produktiviteitsverbetering in de dienstensector en de landbouw. Het CE veronderstelt de overgang naar duurzamer goederen en in verband daarmee ook een toename van reparatie- en renovatiewerk. Dit zijn arbeidsintensieve diensten die niet kunnen worden geautomatiseerd. Dat de produktiviteit in de dienstensector per saldo gelijk blijft, is dus niet, of niet in de eerste plaats, te danken aan een anti-chipmentaliteit, zoals de stukken bij eerste lezing suggereerden. Wel moet men zich afvragen of de toenemende uitgaven aan diensten niet een steeds grotere (en onhaalbare) hoeveelheid overdrachtsuitgaven vereisen. In het CE-scenario wordt verondersteld dat de verschuiving naar reparatie zich via de markt zal voltrekken, als gevolg van een veranderend bestedingspatroon. De resultaten van het CE-scenario zijn afhankelijk van die ontwikkeling. De gedachten over de landbouwsector betekenen een duidelijke afwijking van het bestaande beleid, in overeenstemming met de ideeën daarover bij de milieu-organisaties, die de achterban van het CE vormen.

Tot besluit

In hoeverre het schrijven van scenario's voor het energiebeleid nuttig is, is een vraag die bij dit alles wat onderbelicht blijft. Juist in het kader van een discussie onder een groot publiek zouden scenario's te veel gewicht kunnen krijgen, alsof er inderdaad iets mee „bewezen” wordt. In een tijd waarin zoveel trendbreuken voorkomen als in die van ons, is de waarde van een scenario betrekkelijk, doordat de onzekerheden groot zijn. De vraag voor een groot publiek dient ondanks alle technische en politieke verfijning eenvoudig van aard te blijven: hoeveel risico is het bereiken van een bepaald inkomensvoordeel u waard? Als het zicht op zo'n begrijpelijke vraagstelling door alle geharrewar ontnomen zou worden, zou een MDE inderdaad overeenkomen met het cynische beeld dat velen er al lang van hebben: dan zou die alleen maar versluiserend werken.

Erik van der Hoeven